

BUREAUONDERZOEK
NAAR DE ARCHEOLOGISCHE WAARDE
VAN DE LOCATIE
VALKENAARSTRAAT 71 & 73
GEMEENTE HUIZEN

Colofon

SCENH-rapport cultuurhistorie 8

Opdrachtgever: De heer S. Schipper, Huizen
Titel: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de locatie Valkenaarstraat 71 & 73, gemeente Huizen
Status: Definitief
Datum: 14 december 2005
Projectnummer: 05P104
Seniorarcheoloog: drs. G.P. Alders
Auteur: drs. G.P. Alders
Illustraties: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie: drs. G.P. Alders

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer, 2005

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Het Steunpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Veerdijk 32
1531 MS Wormer

Telefoon 075-647 45 13
Fax 075-640 04 84
Email info@cultureelerfgoednh.nl
Internet www.cultureelerfgoednh.nl

INHOUDSOPGAVE

1.	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
2.	ONDERZOEKSKADER, DOEL EN OPSTELLER VAN HET ONDERZOEK	7
3.	HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK BINNEN HET PLANGEBIED	9
4.	HISTORISCH GEBRUIK BINNEN HET ONDERZOEKSGBIED	11
5.	DE BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED.....	13
6.	VERWACHTE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED	15
7.	ADVIES	17
	LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST	19
	AFBEELDINGEN	20
	Afbeelding 1	20
	Afbeelding 2	22
	Afbeelding 3	24

1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

CIS-code: 15118
Datum: 5 december 2005
Opdrachtgever: De heer S. Schipper
Kerkstraat 34
1271 RM Huizen
Tel. 035-5252225
Uitvoerder onderzoek: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Bevoegd gezag (BG): Gemeente Huizen
Postbus 5
1270 AA Huizen
Tel. 035-5281911
Locatie: gemeente: Huizen
plaats: Huizen
toponiem: Valkenaarstraat 71 & 73
Kaartblad Topografische Kaart van Nederland: 26C
Centrumcoördinaten plangebied: 144.972/478.935
Kaart onderzoeksgebied: (toegevoegd als bijlage)

2. ONDERZOEKSKADER, DOEL EN OPSTELLER VAN HET ONDERZOEK

De heer Schipper te Huizen verstrekte opdracht aan de Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek aangaande de ontwikkelingslocatie Valkenaarstraat 71 & 73 te Huizen. Ter plaatse zal de bestaande (oude en lichte) bebouwing worden gesloopt en er is nieuwbouw gepland, bestaande uit een woonhuis. De gemeente Huizen treedt op als bevoegd gezag bij dit project.

Het doel van het bureauonderzoek is, om tijdens de geplande werkzaamheden in voldoende mate rekening te kunnen houden met de archeologische aspecten op deze locatie.

Als onderzoeksgebied is gekozen voor de historische dorpskern van Huizen, zoals begrensd op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland (nummer GVS224A).

De ontwikkelingslocatie bevindt zich ten oosten van de Valkenaarstraat, achter een terrein waar reeds nieuwbouw heeft plaatsgevonden.

De planningslocatie Valkenaarstraat 71 & 73 is kadastraal bekend bij de gemeente Huizen onder vermelding van sectie D nummers 636 en 1527.

Het onderzoek is uitgevoerd door G.P. Alders, seniorarcheoloog van de Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland.

3. HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK BINNEN HET PLANGEBIED

Het plangebied Valkenaarstraat 71 & 73 is gelegen binnen de oude dorpskern van Huizen. Het gebied bezit een hoge archeologische waarde, aangeduid op de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (zie hiervoor hoofdstuk 5).

De locatie ligt dicht bij twee delen van de historische kern die als gemeentelijk dorpsgezicht bescherming genieten (op de CHW-kaart aangeduid als van hoge waarde met de nummers GVS101B en 102B).

De omvang van het plangebied bedraagt circa 625 m². Het te bouwen woonhuis krijgt een oppervlakte van circa 220 m² en wordt onderkelderd. Het terrein is op dit moment bebouwd met enkele schuren, waaronder een hooisluur. Tevens is de ligging van enkele gierputten bekend. Eén van de gierputten (circa 10 m²) zal binnen het oppervlak van de nieuw op te richten bebouwing komen te liggen alsmede een te slopen landbouwsluur die gedeeltelijk onderkelderd is.

Vanwege realisering van het project zullen grondroerende ingrepen plaatsvinden, waarbij de nodige graafwerkzaamheden zullen leiden tot verstoring van de bodem. Indien binnen de planlocatie archeologische waarden aanwezig zijn, kunnen deze door de beoogde ingrepen worden aangetast.

Uit het milieukundig bodemonderzoek blijkt, dat de bovengrond van de onderzoekslocatie licht verhoogde gehalten aan lood, zink en PAK bevat. In de ondergrond zijn deze stoffen niet aangetoond. Deze onderzoeksresultaten geven geen aanleiding tot nader milieukundig onderzoek.

Het maaiveld ligt op circa 0,5 meter boven NAP. De bovenste 4 meter van de bodem bestaat uit een slecht doorlatende deklaag van onder andere klei en slibhoudend zand. Direct hieronder ligt een 15 meter dik pakket van de Formatie van Twente.

De bovenste meter onder het maaiveld bleek te bestaan uit matig fijn, zwak tot matig siltig bruin zand, dat matig tot zwak humeus is. De bovenste halve meter hiervan bevatte puindeeltjes en baksteen.

Onder deze bovenste meter ligt zeer tot uiterst fijn geel zand, dat zwak siltig is. Het grondwater bleek ten tijde van het onderzoek (november 2002) te liggen op circa 2.9 meter beneden het maaiveld.

Op de in ARCHIS opgenomen bodemkaart is te zien dat de locatie ligt binnen een zone die als geërodeerd is aangeduid vanwege de hier aanwezige dorpsbebouwing.

Even meer naar het westen bevindt zich een zone met enkeerdgronden, wat wijst op akkercomplexen (esgronden, in het Gooi engen genoemd). Het is echter op de kaart niet te zien of deze gronden zich uitstrekken tot in het plangebied.

4. HISTORISCH GEBRUIK BINNEN HET ONDERZOEKSGBIED

Van het Gooi als geheel is bekend dat er permanente bewoning aanwezig was vanaf het Neolithicum (Jonge Steentijd) tot in de huidige tijd.

Het onderzoeksgebied ligt ter plaatse van de oudste kern van het middeleeuwse Huizen.

De historische kern van dit dorp ligt op de ooststrand van de Gooise Heuvelrug, ten oosten ervan liggen weilanden (meenten) in de veen/kleigebieden van de Eemdelta. Ten westen en zuiden van het dorp lagen de akkerlanden (engen). Geheel aan de oostzijde lag de Koedijk, een wal van plaggen en zand die het loslopende vee op de Meent uit het dorp moest weren.

Vanwege de naam wordt verondersteld dat Huizen in de 8^e of 9^e eeuw is ontstaan op de hier aanwezige stuwwal uit de ijstijden. De eerste feitelijke vermelding van Huizen dateert uit 1382. In 1409 was het groot genoeg om zich af te splitsen van Naarden. Het was een agrarisch dorp, maar vanaf 1685 begon ook de visserij een rol te spelen. In de loop van de 18e eeuw werd de visserij zelfs belangrijker dan de landbouw. In 1854 werd de haven aangelegd.

In het dorp waren er steeds één of meerdere boerenerven (met eventuele boomgaarden, moestuinen, weilanden of akkertjes) omgeven door hagen en ingesloten door paden en wegen. De vrijstaande langwerpige boerderijen van het Gooise type zijn meestal 8 tot 13 meter breed en 10 tot 35 meter lang, oost-west georiënteerd met het woongedeelte naar het westen.

Ter plaatse van het plangebied zien we op de kadastrale minuut van 1824 bebouwing liggen, die onderdeel kan zijn geweest van een dergelijk erf. De bebouwing is ongeveer 8 tot 9 meter breed, 16 tot 17 meter lang en oost-west georiënteerd (Nautz 1824). Gezien de afmetingen en oriëntatie zal dit bouwwerk een boerderij zijn geweest. Het nieuw te realiseren woonhuis valt voor een groot gedeelte samen met deze boerderij.

In combinatie met de topografische kaart uit de periode 1872-1908 valt op te maken dat het terrein direct ten oosten hiervan afliep naar het noordoosten. De bebouwing stond dus juist op bovengenoemde oostelijke rand in het landschap.

Opvallend is dat de achterkant van de boerderij tegen een smalle strook aanstond. Deze strook liep langs de rand in het landschap en was waarschijnlijk de bovengenoemde Koedijk, de plaggenwal die de scheiding tussen Meent en dorp vormde. Een deel van het tracé van de Koedijk valt nog binnen het bouwvlak van de te realiseren woning.

Tot ver in de 20e eeuw is de locatie in gebruik geweest als boerderij. Uit een "Plan voor een te bouwen Landbouwschuur" uit 1947 blijkt dat toen aan Valkenaarstraat 73 een licht gefundeerde schuur is gerealiseerd. Een vernieuwing van een veestal in 1950 toont ook de zeer lichte funderingsconstructie van dit bouwwerk.

5. DE BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied aan de Valkenaarstraat ligt binnen een terrein van hoge archeologische waarde, aangeduid op de CHW-kaart (Cultuurhistorische Waarden Kaart, code GVS224A) en op de AMK (Archeologische Monumenten Kaart, monumentnummer 13745). Dit terrein betreft de historische kern van Huizen, waar in de ondergrond in principe overal archeologische waarden uit de middeleeuwen en later te verwachten zijn.

Als begrenzing van het onderzoeksgebied is de omtrek van deze historische kern genomen. Binnen dit gebied is nog nooit archeologisch opgravend onderzoek gedaan. Wel is onlangs een archeologisch inventariserend vooronderzoek (IVO) verricht door het ARC (Buitenhuis 2005), bestaande uit twee grondboringen in combinatie met een archeologisch bureauonderzoek. Het betreft een terrein aan de andere kant van de historische kern (Oranjeweeshuisstraat), op ongeveer 450 meter ten westen van de huidige planlocatie.

Uit het onderzoek door het ARC komt naar voren dat op de stuwwal waarop Huizen ontstond, reeds in de bronstijd bewoning aanwezig was. Dit blijkt uit de aanwezigheid (buiten de historische kern) van bronstijdgrafheuvels en nederzettingsresten uit de middenbronstijd (Hilversum cultuur: 1575-1100 v.Chr.).

De twee door het ARC verrichte grondboringen zijn gelegen op het binnenterrein van bestaande bebouwing uit de eerste helft van de 20e eeuw. Er bleek een 150 tot 180 cm dikke stortlaag op het terrein aanwezig te zijn uit de tijd van vóór of tijdens het oprichten van het bestaande gebouw. In één boring werd tussen 140 en 150 cm beneden het maaiveld zachte baksteen aangetroffen, vermoedelijk uit de middeleeuwen of nieuwe tijd. Daaronder bevindt zich het natuurlijke zand van de stuwwal.

Zoals reeds vermeld geeft het milieukundig bodemonderzoek op de planlocatie aan de Valkenaarstraat als resultaat een meter enigszins humeus bruin zand boven het gele zand van de ondergrond. Het bovenste halve meter bevatte puindeeltjes en baksteen.

6. VERWACHTE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED

Op basis van de in de voorgaande hoofdstukken verzamelde gegevens, kunnen de volgende verwachtingen worden uitgesproken ten aanzien van de archeologie in het plangebied.

De stuwwallen in het Gooi zijn vanaf het Neolithicum permanent bewoond gebleven, waarbij met name de Bronstijd als een belangrijke periode wordt beschouwd. In de middeleeuwen is Huizen al in de 8^e/9^e eeuw ontstaan, waarna de plek van de historische dorpskern in toenemende mate bebouwd raakte, eerst alleen agrarisch, vanaf de 17^e eeuw ook met maritiem karakter (vanwege de visserij).

Binnen de historische kern is van noemenswaardig archeologisch onderzoek tot nu toe nog geen sprake geweest. Wel is duidelijk dat de bovenste laag (circa 1 tot 1,5 meter) van deze kern een antropogeen karakter heeft. Ter plaatse van het onderzoek aan de Oranjeweeshuisstraat lijkt de bodem door 20^e eeuwse bouwactiviteiten diepgaand te zijn verstoord. Binnen het plangebied van de ontwikkelingslocatie Valkenaarstraat 71 & 73 lijken de verstoringen echter mee te vallen.

Uit het milieukundig bodemonderzoek blijkt op deze locatie een antropogene laag tot 1 meter dikte aanwezig te zijn. Eventueel aanwezige archeologische waarden zullen zich grotendeels in deze laag bevinden. Het is niet waarschijnlijk dat er veel dieper dan circa 1 meter beneden het maaiveld nog archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn.

Verder is uit historisch kaartmateriaal gebleken dat hier in ieder geval in 1824 en mogelijk nog (veel) eerder een boerderij aanwezig was, terwijl een deel van de Koedijk binnen het bouwplan valt. De constructie van de met de later bij de boerderij gerealiseerde bebouwing lijkt vrij licht te zijn geweest, zodat de bodem daardoor (behoudens een enkele gierput) weinig lijkt te zijn verstoord.

Kort samengevat bestaat er een meer of mindere grote kans op de aanwezigheid van de volgende waarden binnen het plangebied:

- bouwkundige sporen van een boerderij uit de Nieuwe Tijd of ouder,
- vondsten en sporen van het dagelijks leven van de bewoners vanaf de Middeleeuwen en later,
- mogelijke resten van de Koedijk,
- vanwege de ligging op de rand van de stuwwal en de te verwachten relatieve ongestoordheid van de bodem kunnen er ook prehistorische bewoningsresten worden aangetroffen.

7. ADVIES

De in het voorgaande hoofdstuk aangegeven archeologische verwachtingen maken duidelijk dat binnen het plangebied een gerede kans bestaat op de aanwezigheid van archeologische waarden die behoudenswaardig zijn. Uitgangspunt ten aanzien van de archeologie zou in eerste instantie moeten zijn: behoud van deze waarden *in situ*.

Het verdient de voorkeur de bouwwerkzaamheden zodanig uit te voeren dat de mogelijk aanwezige archeologische resten zoveel mogelijk ongemoeid gelaten worden. De door de bouw en de kelder te veroorzaken schade in de ondergrond noopt echter tot het nemen van maatregelen voor behoud van eventueel aanwezige archeologische waarden *ex situ*. Dit wil zeggen dat opgravend archeologisch onderzoek voorafgaand aan de planrealisatie noodzakelijk is om de waarschijnlijk te verstoren waarden te documenteren.

Het verdient aanbeveling om het werk zo mogelijk in twee fasen te laten uitvoeren, waarbij in de eerste fase wordt bepaald of er inderdaad behoudenswaardige archeologische sporen in het plangebied aanwezig zijn. Zo ja, dan kunnen in een daar direct op aansluitende tweede fase van het onderzoek deze waarden worden gedocumenteerd.

Daarbij gaat het uiteindelijk om het totale bouwvlak van het op te richten woonhuis, waarbij met name de sporen van de historisch bekende boerderij en daarbij aanwezig bewoningsafval, alsmede resten van de Koedijk gedocumenteerd dienen te worden. Daarnaast gaat het om eventuele dieper gelegen sporen (met name uit de prehistorie) ter plaatse van de aan te leggen kelderruimte.

Volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 2.2) dient ten behoeve van het opgravend onderzoek een Programma van Eisen te worden opgesteld door een seniorarcheoloog die naderhand ook de resultaten van het onderzoek beoordeelt. Het Programma van Eisen dient te worden goedgekeurd door de gemeente Huizen als bevoegd gezag. Op basis van het Programma van Eisen kunnen vervolgens enkele archeologische bureaus worden uitgenodigd om een offerte uit te brengen voor het uitvoeren van de opgravingswerkzaamheden.

Gezien het huidige beleid komen de kosten voor het archeologisch onderzoek ten laste van de initiatiefnemer, waarbij de gemeente zonodig mitigerende maatregelen treft.

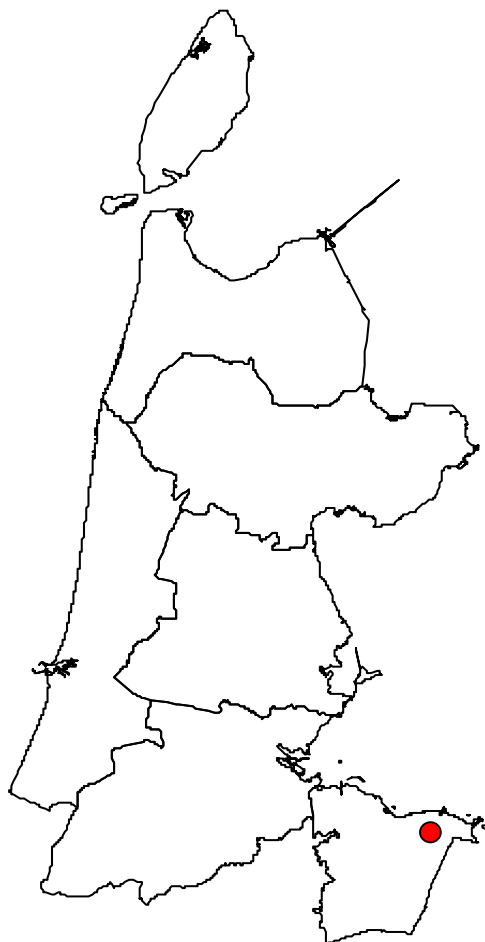
LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST

- ARCHIS (archis2.archis.nl)
- Buitenhuis, H., *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van bureau-onderzoek en grondboringen aan de Oranjeweshuisstraat te Huizen, gemeente Huizen (N.-H.)*, [ARC-Rapporten 2005-39] Groningen, 20 april 2005.
- Busstra, T.M., *Rapport Verkennend Bodemonderzoek Valkenaarstraat 71 & 73-75 te Huizen*, Aveco de Bondt raadgevend ingenieursbureau, Driebergen 20 december 2002.
- Haartsen, A. en C. ten Oever-van Dijk, *De cultuurhistorie van Gooi en vechtstreek*, Haarlem, mei 2000.
- Hoeve, J.A. van der, *Huizen. Gemeentebescrijving Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland*, Haarlem, april 1992
- Nautz, F.J., *Kadastrale minuutplan van Huizen, sectie C*, 1824
- www.dewoonomgeving.nl
- www.huizen.nl
- www.noord-holland.nl/chw

AFBEELDINGEN

Afbeelding 1

Ligging van het plangebied in Noord-Holland

Afbeelding 2

Omtrek van het plangebied en de te bouwen woning, aangeduid op de oudste kadastrale minuut, 1824

(ondergrond: www.dewoonomgeving.nl)

Afbeelding 3

Omtrek van de te bouwen woning (blauw) binnen het plangebied (rood) waarbij schetsmatig de recent-historische informatie is aangegeven (zwart)

(bron: de heer S. Schipper)

